

13. 2. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Prezident připravil ČNB o pel nezávislosti

Byly doby, kdy jsme mívali nezávislou centrální banku. Dokonce se někteří chlubili, že její nezávislost je ošetřena i v ústavě. V roce 2008 to dávno neplatí.

Skóre: 0.55

Název zdroje: Hospodářské noviny

Datum vydání: 13.02.2008

Nadpis: Prezident připravil ČNB o pel nezávislosti

Strana: 9

Rubrika: názory

Autor: Jan Mládek

Náklad: 58615

Oblast: Celostátní deníky

Zpracováno: 13.02.2008 05:14

Identifikace: DCHN20080213010045 cz

Klíčová slova: Ústavního soudu (3x), správě, ústavy, ústavě

Byly doby, kdy jsme mívali nezávislou centrální banku. Dokonce se někteří chlubili, že její nezávislost je ošetřena i v ústavě. V roce 2008 to dávno neplatí.

Plíživým procesem obsazování nových členů bankovní rady svou nezávislost postupně ztratila. A paradoxně hlavně proto, že byla budována jako instituce, která je tak nezávislá, že se nikomu nezodpovídá, a proto členy bankovní rady jmenuje prezident sám, "z ruky".

Když se gentleman pohádá

Na počátku 90. let stála nezávislost ČNB na tom, že prezident Havel a guvernér Tošovský jsou zodpovědní lidé, přátelé a gentlemani, kteří vše udělají správně.

Pan guvernér řekne panu prezidentovi, kdo jsou správní lidé do ČNB, a pan prezident je tam najmenuje. Spolupráce začala skřípat v okamžiku, kdy se měl vybrat nový guvernér ČNB, pan prezident měl jiný názor než Josef Tošovský a došlo ke konfliktu. Systémy postavené pouze na osobách selhávají v okamžiku výměny osob, případně v okamžiku, kdy se zájmy zúčastněných začnou rozcházet. Daleko lepší jsou neosobní mechanismy, které lépe zajišťují systém "brzd a rovnováh".

Jedna věc nicméně v 90. letech fungovala: prezident Havel míval napjaté vztahy s tehdejšími předsedou vlády Václavem Klausem, a tak ČNB neměla důvod svou měnovou politikou podporovat vládnoucí ODS. Banka byla skutečně nezávislá na běžné parlamentní politice. A přesně tak byla původně její nezávislost koncipována: ČNB má být nezávislá na běžném politickém cyklu, aby politici neupadli v pokušení v předvolebním období snižovat úrokové sazby s cílem dosáhnout znovuzvolení.

Ani ve vyspělých zemích ale není nezávislost centrální banky od politické scény absolutní. Často bývá

navázána na horní komoru (nejlepším příkladem je Senát ve Spojených státech), který potvrzuje prezidentovi kandidáty do vedení centrální banky.

Oč jde Václavu Klausovi

V České republice jsme - naprosto nelogicky - Senát z celého procesu vyřadili; přitom není žádného důvodu, aby systém jmenování členů bankovní rady byl podobný systému jmenování členů Ústavního soudu.

Takže se kvůli tomu nyní ČNB stala závislou na hlavní vládní straně ODS. Jak se to stalo? Václav Klaus jako prezident zůstal nejen čestným předsedou ODS, ale i duchovním vůdcem této strany. Ta sice má svého předsedu jménem Mirek Topolánek, který je ovšem pouze jakýmsi provozním ředitelem, a běžný provoz ho vyčerpává natolik, že duchovního ovlivňování své strany není mocen. Zato prezident je od běžné rutiny osvobozen. A má myšlenku, že euro je ďáblův vynález, a rád by dosáhl toho, že nebude v ČR nikdy zavedeno.

Navíc chce orwellovsky měnit minulost. Jako reformátor selhal a přivedl zemi v roce 1997 do ekonomické, morální a politické krize. Dodnes se domnívá, že příčinou jeho pádu není to, že zavedl bankovní socialismus, dovolil rozkrást nemalé procento národního majetku a blokoval dlouhá léta vstup přímých zahraničních investic. V jeho hlavě byla příčinou jeho pádu Česká národní banka, tehdy ještě nezávislá, která nedělala měnovou politiku dle jeho přání. Prezident se tedy snaží podřídit si ČNB, aby nemohl škodit jeho ODS.

Proto chce nasměrovat ČNB proti euru. Pasivita a švejkování centrální banky jsou schopny přijetí eura zablokovat. (Na případném přijetí eura by totiž tato instituce musela pilně pracovat, nikoli se tvářit, že se jí to moc netýká.)

A pokud prezidentem ovlivněná ČNB bude držet před volbami úrokové sazby nízko, zvýší se šance na opakování dobrého volebního výsledku ODS.

Hodná banka vyhrává volby

Je pravda, že centrální bankéři svůj vliv (a vliv svých sazeb) přehánějí. Velké české podniky jsou na nich dosti nezávislé, umějí si půjčovat z eurozóny a více je zajímá, jaké úrokové míry stanovuje Evropská centrální banka. Přesto vliv sazeb může být významný minimálně ve třech oblastech:

1. hypotéky
2. spotřební úvěry
3. úvěry malým a středním podnikům.

A jsme zpátky u politiky. Tyto politicky citlivé věci mohou rozhodnout volby. Odtud tak velké pokušení mít přímý vliv na úrokové sazby ČNB.

Jak známo, členové bankovní rady jmenovaní Václavem Klausem jsou ve výrazné většině. Za Havlovy éry zůstal viceguvernér Luděk Niedermayer. Jeho mandát končí 26. února 2008 a už nemůže být jmenován znovu. Odejde tak největší odpůrce nových politik, jež začali prosazovat Klausovi lidé.

Z "havlovského" výběru Klaus potvrdil jen guvernéra Tůmu, jehož mandát definitivně vyprší v únoru 2011. V té době končí první funkční období i třem Klausovým členům bankovní rady: Miroslavu

Singerovi, Robertu Holmanovi a Pavlu Řežábkovi.

V prosinci 2012 pak končí mandát Mojžímu Hamplovi a Vladimíru Tomšíkovi. Ti všichni mohou být jmenováni opětovně na dalších šest let - a rozhodne o tom prezident, kterého má Parlament v pátek znovu zkusit zvolit.

Víc než jen chucpe

První posun v bankovní radě byl ještě celkem umírněný. Guvernér Zdeněk Tůma patřil tehdy mezi ty, kdo zavedení eura podporovali. Viceguvernér Singer je nepochybně kompetentní ekonom. Kontraverzi tehdy způsobovalo hlavně jmenování Pavla Řežábka, který byl předtím ředitelem Konsolidační banky (a pak České konsolidační agentury). K měnové politice ani k makroekonomickým otázkám se předtím nevyjadřoval, ani o nich nic nepsal. Pozornost prezidenta si zřejmě vysloužil svým odporem k nucené správě v IPB a následně usilovným bojem s ČSOB, jež majetek zkrachovalé banky převzala.

Prezident tenkrát jmenoval i svého dlouholetého poradce Roberta Holmana (z let 1991 - 2005) a v prosinci 2006 přidal dva mladé, sobě blízké ekonomy Mojžíra Hampla a Vladimíra Tomšíka. Všichni tři jsou si velmi dobře vědomí, komu za své jmenování vděčí, a dokazují to svými činy.

Profesor Holman se přímo zapojil do boje o znovuzvolení Václava Klause článkem "Švejnarovo eurobláznění" (MF Dnes 11. ledna 2008). Člen bankovní rady Mojmír Hampl se připojil k prezidentovým nejvěrnějším mužům Dušanu Třískovi a Petru Machovi (viz jejich článek "Ano, věříme v člověka a technologický pokrok", HN 28. května 2007). A Vladimír Tomšík pilně hájí prezidentovy názory, když třeba říká, že "cílem měnové politiky ČNB je cenová stabilita, a nikoliv vstup do eurozóny" (FinWeb.cz, 5. října 2007). Nyní napsal s prezidentem celou knihu, "Makroekonomická fakta české transformace" (NC Publishing, Brno 2007), a spolu ji nedávno pokřtili.

Někdo samozřejmě může prohlásit, že to vše je sice trochu chucpe, ale v zásadě to neovlivňuje nezávislost ČNB při tvorbě měnové politiky. Ale o tu jde také.

Proč nahráváte vládě ODS?

Jelikož od ledna 1999 existuje za humny euro, máme možnost srovnávat. Konkrétně sazby ČNB s hlavní reposazbou ECB, a to nejméně od 1. ledna 2002, kdy se euro stalo plnokrevnou měnou.

Na počátku byla reposazba ČNB nad úrovní ECB. V určitém období byly shodné a nakonec se ocitla pod úrovní ECB. Nebude zřejmě náhodou, že pod ECB se česká centrální banka dostala s nástupem Klausových mužů Hampla a Tomšíka, tedy po prosinci 2006.

Ve zmíněné době vládlo pět premiérů: Miloš Zeman, Vladimír Špidla, Stanislav Gross, Jiří Paroubek a Mirek Topolánek. Pokud porovnáme sazby ECB a ČNB a změříme, o kolik měl který premiér základní reposazbu výhodnější, než kdybychom už byli v eurozóně, jednoznačným vítězem je Mirek Topolánek (viz graf).

Vůči vládám ČSSD se česká centrální banka chovala v průměru skoro stejně jako evropská. K vládám ODS se však chová velmi nadlepšujícím způsobem.

Lze samozřejmě tvrdit, že ČNB měla své důvody. Například že máme stále ještě asynchronní hospodářský cyklus s eurozónou, že nám roste produktivita, probíhá zhodnocování koruny oproti euru.

Potíž je v tom, že u hospodářského cyklu asynchronnost postupně mizí, koruna se zhodnocovala - a produktivita rostla - víceméně rovnoměrně po celé období od ledna 2002 do ledna 2008. Tvůrci měnové politiky by měli vysvětlovat, proč dělají měnovou politiku odlišně od ECB, jinak bude jen posíleno podezření, že jejich důvody pro stanovení repo sazby jsou politické, nikoli ekonomické.

Až přijde klimatolog č. 4

Pro objektivitu je třeba říci, že Vladimír Tomšík se i přes jistou servilitu vůči prezidentovi zatím choval při hlasování bankovní rady jako profesionál (spolu s Tůmou, Singerem a Niedermayerem).

Je ale otázkou, co bude následovat po jmenování nového člena bankovní rady, který bude nepochybně splňovat neformální prezidentská kritéria. Tedy:

1. Odpor k prohlubování evropské integrace.
2. Odpor k přijetí eura.
3. Blízkost k ODS, zejména musí pilně docházet na jednání prezidentského Centra pro ekonomiku a politiku a aktivně tam vystupovat.
4. Být klimatologickým odborníkem, tedy v tom smyslu, že řeči o klimatických změnách jsou levičácký výmysl, který ohrožuje naši svobodu a prosperitu.
5. Nemít hříchy z nedávné minulosti (členství v Unii svobody, podpora bývalého prezidenta Havla či náchylnost k přijetí eura).

Pak reálně hrozí, že v bankovní radě převáží "klimatologové" nad profesionály.

Tři možná řešení

ČNB si už sama nepomůže. Pomoc musí přijít zvenčí. Řešení jsou možná v zásadě tři: jiný prezident, změna ústavy a přijetí eura.

Jiný prezident by byl nejlepším a nejjednodušším řešením. Šance je ovšem pramalá. Veřejnost by proto měla vědět, že v případě znovuzvolení Václava Klause bude euro zavedeno nejdříve v roce 2019.

Změna ústavy by mohla kopírovat americký systém, tedy že členy bankovní rady jmenuje prezident až po schválení Senátem. Byl by to pokrok i za situace, kdy Senát je dominantně modrý. Nicméně i šance na změnu ústavy se blíží nule.

Přijetí eura by problém vyřešilo. Prezident Klaus by sice i nadále kontroloval ČNB, ale její jeden zástupce v patnáctičlenném měnovém výboru ECB by neprosadil zájmy ODS, ani kdyby hodně chtěl. Bohužel se zdá, že toto je i hlavní důvod pro odmítání eura - jak u prezidenta Klause, tak u představitelů ODS. Už se těší, jak jim ČNB půjde před volbami na ruku.

Autor, ekonom, je bývalým ministrem a poslancem ČSSD

Zpracovatel: [Anopress IT a.s.](#)

